

Oneens met Dubois kun je het nooit zijn

Pierre H. Dubois: Over de grens van de tijd
Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar f 49,90

In 1989 verscheen het derde en laatste deel *Memoranda*, een curieuze autobiografie van de criticus, schrijver en biograaf Pierre H. Dubois. Hij presteerde het om zo'n zevenhonderdvijftig pagina's herinneringen neer te pennen zonder ook maar de geringste ambitie te tonen iets over zichzelf te vertellen. In het nawoord van die drie boeken schrijft hij zijn familie en vrienden niet te hebben willen noemen uit angst 'in confidenties te vervallen'.

Diezelfde angst iets persoonlijks prijs te geven blijkt ook uit zijn onlangs verschenen *Over de grens van de tijd*, een 'literaire autobiografie' die bestaat uit zestien portretten van anderen, vaak al eerder gepubliceerd of voorgelezen. Al in het voorwoord begint hij te draaien om niet gewoon te hoeven zeggen waar het op staat. Schrijf nooit een voorwoord, zo haalt hij uit een citaat van George Moore, want dan hebben critici het alleen daarover en 'raken de rest niet aan'. En inderdaad, die verleiding is groot, want wat moet de lezer van een boek over literatuur met de mededeling dat er in lang vervlogen tijden nog 'echte belangstelling' voor literatuur en schrijvers bestond? Dus als we zijn boek niet geweldig vinden, ligt dat niet aan Dubois.

'Schrijven over anderen is voor mij altijd schrijven over mijzelf geweest,' zo laat Dubois weten voorafgaand aan het portret van de negentiende-eeuwse wetenschapper Allard Pierson. Waar hij het allemaal vandaan haalt, blijft onduidelijk, maar Dubois raakte tijdens de lectuur van Pierson er meer en meer over overtuigd dat hij met hem bevriend zou kunnen zijn. In een wirwar van stroperig geformuleerde passages komt hij dan tot de kritische conclusie dat tussen een kapitalistisch en een socialistisch cultuurbesef geen verschil bestaat: 'De meeste mensen zijn louter materialistisch ingesteld, geestelijke waarden bestaan niet langer, alles is franje en luxe.'

Via de profielen van Marcellus Emants en P.N. van Eyck komen we terecht bij Jan Greshoff. Dubois heeft hem goed gekend, zelfs als secretaris voor hem gewerkt in de jaren dertig. Toch komt hij aandragen met cryptische mededelingen over Greshoff die de 'inspiratieve drang' van de jeugd verloren had en 'andere impulsen' vond in Brussel. Volgt een kreupel betoog waarin Greshoff een groot literair belang wordt toegedicht vanwege 'de enorme bron van informatie die bij hem te vinden is'. Greshoff wist dus veel. 'Aan de basis van die behoefte aan literaire beweging ligt bij Greshoff een neiging tot herkenning die zijn indi-

vidualisme niet teniet doet maar de eenzaamheid ervan tracht te compenseren.' Ik citeer deze mededeling maar omdat Dubois er het argument in ziet te beweren dat Greshoff belangrijker voor de oprichting van Forum is geweest dan opgewonden standjes die 'polemisch gearde literaire opvattingen' debiteerden. Sterker nog, ook al heeft Greshoff nooit in de redactie van Forum gezeten en 'waren literaire positiebepalingen ervan niet van hem afkomstig' of door hem verwoord, toch was zijn rol van 'veel' belang. Veel omhaal van woorden, denkt de criticus die geen 'echte belangstelling' voor dit soort flauwekul kan opbrengen. Maar oneens kun je het nooit met Dubois zijn, omdat nooit duidelijk wordt wat hij bedoelt, laat staan wat hij schrijft.

Het portret van J.C. Bloem begint met een referentie aan 'Sötemanns chronologie' zonder uit te leggen wie of wat Sötemann is en welke chronologie bedoeld wordt. Of het over Bloem of over Bordewijk gaat, Dubois vermeldt dat hij ze goed gekend heeft, maar merkwaardig genoeg schrijft hij over zo iemand dan net zo afstandelijk en saai als over Pierson. Over Albert Besnard meldt Dubois dat 'een intieme omgang in de laatste zestien jaar van zijn leven', geen Stille Omgang mag ik hopen, geleerd heeft dat deze man scherpzinnig en respectabel algemeen ontwikkeld was en een diep inzicht in de menselijk natuur bezat. Volgt een dor relaas over de veertig jaar dat Besnard geen 'intieme omgang' had.

Willem Elsschot ontmoette Dubois te weinig om bevriend te raken, maar door de vriendschap met sommigen die Dubois nastonden, voelde hij Elsschot 'toch altijd wel als dichterbij dan vele anderen'. Met Cola Debrot onderhield Dubois een meer dan veertig jaar durende vriendschap, ze voerden honderden gesprekken die versmolten zijn tot een 'globale voorstelling'. Dubois herhaalt in zijn portret van Ter Braak wat hij eerder schreef: 'Ik sluit moeilijk vriendschap door een ongewilde, niet te forceren innerlijke gereserveerdheid.' Op de door Dubois zelf gestelde vraag hoe belangrijk Du Perron moreel gezien voor hem was, krijgen we geen antwoord 'omdat dit een persoonlijke kwestie is'.

In zijn portret van Greshoff becommentarieert Dubois diens autobiografie *Afscheid van Europa* als volgt: 'Omdat hij al zo vaak op die manier over anderen had geschreven en probeerde niet in herhalingen te vervallen, is het boek wat chaotisch gecomponeerd, mist men er figuren in waarvan toch bekend is dat zij veel voor hem betekenden, terwijl hij niettemin onvermijdelijk meer dan eens terug moest komen op figuren of zaken waarover hij vroeger al had uitgeweid.' Voor één keer geloof ik dat schrijven over anderen voor Dubois schrijven over zichzelf betekent.

HANS RENDERS